ИНСОНГА НАФ КЕЛТИРИШ — ОЛИЙ БАХТ

OZBEKISTON KASABA UYUSHMALARI FEDERATSIYASI
FEDERATION OF TRADE UNIONS OF UZBEKISTAN

ISHONCH

ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯСИ ГАЗЕТАСИ

2001 йил 18 июл, чоршанба №110 (1124)

СЕШАНБА, ЧОРШАНБА, ЖУМА ВА ШАНБА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

Мен аждодларимиздан мерос қолган... эзгу анъаналарга содиқ бўлиб, уларни бугунги замон талаблари билан уйғунлаштирган ҳолда, олдимизга қўйган буюк мақсадларга эришиш йўлида барчангизни, бутун халқимизни бир ёқадан бош чиқариб, бахамжиҳат ҳаракат қилишга даъват этаман.

ЖАМИЯТДА ТАДБИРКОРЛИК РУҲИНИ ҚАРОР ТОПТИРИШ – ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ 2001 ЙИЛ БИРИНЧИ ЯРМИ ЯКУНЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН ЙИҒИЛИШИДАГИ НУТҚИ

Ҳурматли йиғилиш қатнашчилари!

Мамлакатимизни 2001 йилнинг биринчи ярмида ижтимоий ва иқтисодий ривожлантириш якунларини баҳолар эканмиз, мен аввало қуйидаги натижаларни қайд этиб ўтмоқчиман.

Биринчидан, бу даврда ҳам бутун иқтисодиёт, унинг етакчи тармоқ ва соҳаларининг изчил ва барқарор ривожланишига эришилди. Хусусан, ҳисобот даврида ялпи ижтимоий маҳсулот ишлаб чиқариш 4,2 фоизга, саноат маҳсулоти ҳажми 7,5 фоизга, истеъмол моллари ишлаб чиқариш 10,9 фоизга, ялпи қишлоқ хўжалиги маҳсулоти 7,7 фоизга, чакана савдо айланмаси ҳажми 8,6 фоизга, аҳолига пуллик хизмат кўрсатиш эса 13,5 фоизга ўсди.

Иккинчидан, мамлакатимизда макроиқтисодий ва молиявий барқарорлик ҳамда иқтисодиётнинг мутаносиблиги таъминланмоқда. Жорий йилнинг биринчи ярмида ўртача ойлик инфляция даражаси 1,5 фоизни ташкил этди. Нақд пул эмиссияси даражаси пасайди. Тўлов интизоми мустаҳкамланди, хўжалик юритувчи субъектларнинг муддати ўтиб кетган дебиторлик ва кредиторлик қарзлари сезиларли даражада камайди. Давлат бюджетининг камомади 0,4 фоиздан ошмади. Экспорт ҳажми ортди, ташқи савдо айланмасида ижобий сальдога эришилди.

Учинчидан, иқтисодиётда таркибий ўзгаришлар дастури изчиллик билан амалга оширилмоқда. Биринчи ярим йилликда иқтисодиётга сармоя киритиш ҳажми 2,9 фоизга, қурилиш-пудрат ишлари ҳажми эса 2,4 фоизга ортди.

Бир сўз билан айтганда, ўтган ярим йилликда мамлакатимизда 1996 йилдан бошлаб амалга ошириб келинаётган йўналишлар -иқтисодиётимиз ва унинг муҳим соҳаларининг ўсиш суръатлари, умумий макроиқтисодий мутаносиблик барқарорлигини таъминлашда олдимизда турган устувор вазифаларни ҳал қилиш йўлида изчил қадамлар қўйилди, десак, ҳеч қандай муболаға бўлмайди.

Агар бугунги кунда халқимиз, аввало қишлоқ меҳнаткашлари қандай мураккаб шароитларда меҳнат қилаётганини инобатга оладиган бўлсак, ўтган давр мобайнида қўлга киритган натижаларимизнинг аҳамияти ва салмоғи сўзсиз янада ортади.

Жорий йилнинг қишлоқ хўжалиги учун қанчалик ноқулай келгани ҳаммамизга яхши маълум.

Мана, икки йилдирки, мамлакатимизнинг кўплаб ҳудудлари мисли кўрилмаган сув танқислиги ва қурғоқчиликдан зарар кўрмоқда. Оқибатда мамлакат иқтисодиётига катта миқдорда зиён етди. Лалми ерлардаги бутун ҳосил нобуд бўлди, сув етишмаслиги туфайли кўплаб дон ва бошқа экинлар майдонини қисқартиришга мажбур бўлдик, айрим туманларда эса экин экишнинг умуман иложи бўлмади.

Шунга қарамасдан, деҳқонларимизнинг қаҳрамонона меҳнати билан ана шундай мураккаб шароитларда мамлакатимиз учун стратегик аҳамиятга молик бўлган вазифа муваффақиятли адо этилди. Барча турдаги хўжаликлар 3,5 миллион тоннадан зиёд бошоқли дон, жумладан 3 миллион 400 минг тонна буғдой ҳосили етиштирдилар. 2 миллион 100 минг тоннага яқин буғдой давлат томонидан сотиб олиниб, омборларга ғамлаб қўйилди.

Сурхондарё вилоятининг Жарқўрғон, Денов, Тошкент вилоятининг Бекобод, Фарғона вилоятининг Олтиариқ, Хоразм вилоятининг Гурлан, Қашқадарё вилоятининг Шаҳрисабз каби кўплаб туманларнинг меҳнаткашларига ҳар қанча тасанно айтсак арзийди. Улар мўл ҳосил етиштириб, давлат эҳтиёжлари учун ғалла сотиш бўйича олган мажбуриятларини ошириб бажардилар, ҳар гектар майдондан ўртача 40 центнердан, айрим хўжаликлар эса 70-75 центнердан хирмон кўтариб, юқори натижаларга эришдилар.

Мен фурсатдан фойдаланиб, мана шу юксак минбардан барча лафзи ҳалол деҳқонларимизга, 2001 йил ҳосилини етиштириш ва йиғиб олиш йўлида беполён далаларда кўрсатган жасоратлари, қаҳрамонона меҳнатлари учун чин қалбимдан чуқур миннатдорлик изҳор этаман.

Қадрли дўстлар!

Бугунги мажлисимиз кун тартибига мамлакатимиз иқтисодиётини ривожлантиришга доир муҳим ва долзарб муаммоларнинг ечимини топиш билан боғлиқ масалалар қўйилган.

2001 йилнинг биринчи ярмида мамлакатимизни иқтисодий-ижтимоий ривожлантириш якунларини таҳлил қилар эканмиз, мен фақат муҳим бир масала - кичик ва ўрта бизнесни, хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг аҳволи ва бу соҳадаги муаммолар ҳақида алоҳида тўхталиб ўтишни истардим.

Биз нима учун бу йўналишга, амалга оширилаётган ислоҳотларимизнинг айнан мана шу муҳим соҳасидаги бўғинга биринчи даражали эътибор қаратмоқдамиз?

Нима учун айнан мана шу муаммо нафақат мамлакатимизнинг иқтисодий тараққиётида, шу билан бирга, жамиятимизда ижтимоий ва сиёсий янгиланишларни амалга оширишда бугунги кунда ўта муҳим, айтиш мумкинки, ҳал

(Давоми 2-бетда).

ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ МАЖЛИСИ

17 июл куни Тошкентда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлиси бўлиб ўтди. Унда барча вазирлик, қўмита, идора, компания, корпорация, концерн ва уюшмалар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари раҳбарлари иштирок этди. Мажлис 2001 йилнинг биринчи ярим йиллигида мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва иқтисодий ислоҳотларнинг боришини баҳолашга бағишланди.

Мажлисни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов бошқарди.

Ўтган ярим йилликда Ўзбекистон ҳукуматининг фаолияти макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш, аҳоли турмуш даражасини ошириш, бозор ислоҳотларини чуқурлаштириш, корхоналарнинг молиявий аҳволини мустаҳкамлаш ва уларнинг экспорт салоҳиятини кенгайтириш, тадбиркорликни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришга қаратилди. Бу даврда ўтган йилнинг дастлабки олти ойига нисбатан ялпи ички маҳсулот (ЯИМ) 4,2 фоиз ўсди, давлат бюджетининг тушумлар ва харажатлар бўйича кўрсаткичлари мўлжалдагидек бўлди. Бюджет тақчиллиги ЯИМга нисбатан 0,4 фоиздан ошмади, ташқи савдо ҳажми 3,3 фоиз ортди ва ундаги ижобий фарқ 76,6 миллион АҚШ долларини ташкил этди, аҳоли даромадлари 19,3 фоиз кўпайди.

Қишлоқ хўжалигидаги ислоҳотлар самараси ўлароқ, сув танқислигига қарамай, ғалла ўриш мавсумида ўртача ҳосилдорлик 2000 йилдагидан 0,8 центнер кўп бўлди. Шунингдек, валюта бозорини эркинлаштириш, пул муомаласини мустаҳкамлаш, электрэнергетика, темир йўл ва автомобил транспортлари, пахтани қайта ишлаш, мебел ва қоғоз ишлаб чиқариш саноати, балиқ хўжалиги соҳаларини монополиядан чиқариш бўйича муҳим қарорлар қабул қилинди ва ижро этилмоқда. Ишлаб чиқариш соҳасига жалб этилаётган сармоя ҳажми ўсиб боряпти.

Лекин йил бошида олдга қўйилган вазифаларнинг ҳаммаси ҳам вақтида тўлиқ бажарилди, деб бўлмайди. Ёқилғи-энергетика комплекси, кимё, машинасозлик, қурилиш материаллари саноати соҳасида, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги корхоналарида ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш борасидаги ишларнинг ривожи суст. Экспорт салоҳиятини ошириш имкониятларидан унумли фойдаланилмади.

Мажлисда давлатимиз раҳбари кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш, хусусий тадбиркорликни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш масаласига эътибор қаратди. Бу бежиз эмас. Кичик ва ўрта бизнес ҳар қандай ривожланган давлат иқтисодининг асосий таянчи ҳисобланади. ЯИМнинг ярмидан ортиғини шу соҳа беради.

Хусусий тадбиркорлик миллий иқтисодиёт ва давлат тараққиётига, шу билан бирга, миллий фаровонликка эришиш йўлидаги ишлар самарадорлигига бевосита таъсир кўрсатади. Бу соҳанинг афзаллик томони мослашувчанлик, тез орада фаолият йўналишини ўзгартира олиш хусусиятидир. Катта компания миллион-миллионлик маҳсулот чиқариб, тўсатдан бошланган инқироз туфайли сота олмай, куйиши мумкин. Кичик ва ўрта бизнес вакиллари бундай вазиятларда, табиийки, анча осон ечим топади.

Албатта, давлатга қарамликда яшаб, онгига боқимандалик кайфияти қаттиқ ўрнашиб қолган одамларда мулкдорлик ҳиссини уйғотиш осон кечмайди. Лекин мамнуният билан таъкидлаш мумкинки, ҳозир вазият ўн йил илгаригидан анча бошқача. Кўпчилик мулка эгалик ҳиссини англаб етди, мулкдорлар синфи кенгайиб бораётир. Айни шу мулкдорлар синфи кенгайишига мос равишда юртимизда ривожланган давлатлардагидек ўрта табақа шаклланиб, кўламини оширяпти.

Мажлисда кичик ва ўрта тадбиркорлик ривожига тўсиқ бўлаётган муаммолар ҳақида сўз юритилди. Шунингдек, минтақаларда хорижий сармоя иштирокида қўшма корхоналар ташкил этиш ва фаолиятини мувофиқлаштириш, Ўзбекистондан чиқадиган хомашё негизида буюмлар, бутловчи ашёлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш, тўлов интизомини мустаҳкамлаш, дебиторлик ва кредиторлик қарзларини, шунингдек, бюджетга тўловлар бўйича қарзларни қисқартириш, кимё саноатини ривожлантириш масалалари муҳокама қилинди.

Йиғилишда муҳокама этилган масалалар юзасидан Бош вазир Ў.Султонов, Бош вазир ўринбосари, макроиқтисодиёт ва статистика вазири Р.Азимов, Марказий банк бошқаруви раиси Ф.Мулажонов, адлия вазири А.Полвонзода, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси раиси М.Собиров, Деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмаси раиси А.Бобомирзаев, «Ўзқурилишматериаллари» акциядорлик компанияси бошқаруви раиси Э.Акромов, «Ўзкимёсаноат» давлат акциядорлик компанияси бошқаруви раиси Ў.Ҳасанов, Навоий вилояти ҳокими Ғ.Дилов, Сирдарё вилояти ҳокими А.Исроиловнинг ахбороти тингланди.

Мажлисда муҳокама этилган масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

(ЎзА).

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ФАРМОНИ

А.Э.Шайховни Ўзбекистон Республикасининг Белгия Қироллигидаги Фавқулодда ва Мухтор Элчиси этиб тайинлаш тўғрисида

Алишер Эркинович Шайхов Ўзбекистон Республикасининг Белгия Қироллигидаги Фавқулодда ва Мухтор Элчиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2001 йил 17 июл.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ФАРМОНИ

А.Э.Шайховга Фавқулодда ва Мухтор Элчи дипломатик мартабасини бериш тўғрисида

Алишер Эркинович Шайховга Фавқулодда ва Мухтор Элчи дипломатик мартабаси берилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2001 йил 17 июл.

Тадбиркорга мададкор бўлайлик

ДАЪВО АРИЗАСИ ҚОНДИРИЛДИ

Ўтган йили вилоят хўжалик судида тадбиркорларнинг даъво аризалари бўйича 142 та иш кўриб чиқилди. Айни пайтда 36 та худди шу мазмундаги аризалар ўрганиб чиқилиб, уларнинг асосий қисми тадбиркорлар фойдасига ҳал бўлди.

Даъволардан кўпчилигининг мазмуни бир хил — томонлардан бири ўзаро келишув асосидаги шартнома шартларини бажармаганлиги, натижада иккинчи томон зарар кўрганлиги хусусида. Масалан, Челак туманидаги «Абдусамад» фермер хўжалигининг раҳбари Н.Отауллаев ана шундай даъво аризаси билан мурожаат қилган. Булунғур туманидаги «Дўстлик» ижара хўжалиги ҳудудида жойлашган «Камол» деҳқон хўжалиги раҳбари ҳам ўз ҳуқуқлари поймол қилинаётгани ҳақида мурожаат этган. Суд масалани атрофлича ўрганиб, даъвогарлар талабини қондирди. Бу ҳол жойларда тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш ишлари ҳамон кўнгилдагидек эмаслигидан далолат беради.

Бундай баҳсли вазиятларнинг келиб чиқишига асосий сабаблардан бири шартномалар мукаммал тузилмаётганидадир. Масалан, фермер хўжаликлари ва МТП ўртасида тузилган шартномаларда деҳқонга техника воситасини ажратиш муддатлари аниқ-равшан кўрсатилмаётганлиги ана шундан далолат эмасми?

Маълумки, жорий йилда сувни тежаб-тергаш, ундан оқилона фойдаланишга эътибор ниҳоятда кучайтирилган. Лекин шундай бўлса-да, тегишли мутасадди ташкилотларнинг айби билан экинларни суғоришда деҳқонлар катта зарар кўрмоқдалар. Фикримизча, сув таъминоти ва тақсимоти бўйича ҳам шартнома тузилиши, бу борада ҳам жавобгарлик масаласи кўндаланг қўйилиши лозим.

Тўғри, вақт ўтиши билан шартномалар ва уларнинг бажарилиши хусусидаги тажрибалар орттиб, ўзаро муносабатлар такомиллашиб боради. Бу эса қонун устуворлигини таъминлашдаги асосий йўналишлардан биридир.

Айни пайтда тадбиркорнинг йўлига ҳеч ким ғов бўлмаслиги учун ходимларимиз жойларда, корхона, ташкилот ва муассасаларда бўлиб, тушунтириш ишлари олиб бормоқдалар. Бу ишларнинг самараси чакки эмас. Тадбиркорлардан келиб тушаётган аризалар, агар ўтган йилнинг шу куни билан таққослаб кўрилса, уч ҳиссага камайган. Ана шу мисолнинг ўзигина одамлар ўз ҳақ-ҳуқуқларини тобора кўпроқ англаб бораётганидан далолат бериб турибди.

А.АКРАМОВ,
Самарқанд вилоят хўжалик суди раиси.

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ 2001 ЙИЛ БИРИНЧИ ЯРМИ ЯКУНЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН ЙИҒИЛИШИДАГИ НУТҚИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

қилувчи стратегик аҳамиятга эга масала бўлиб турибди?

Мен бу саволларга жавоб беришдан олдин дунёдаги энг ривожланган, жаҳон иқтисодиётида етакчи мавқега эга бўлган айрим мамлакатлар тажрибасига сизларнинг диққатингизни қаратмоқчиман.

Бу мамлакатлар тажрибаси шундан далолат берадики, кўп масалаларни ҳал этишга, биринчи галда, аҳоли турмуш даражасининг доимий равишда юқори бўлишини таъминлашга, аввало кичик ва ўрта бизнесни, хусусий тадбиркорликни жадал ривожлантиришни рағбатлантирадиган давлат сиёсатини амалга ошириш орқали эришилади.

Мисол учун, Германия тажрибасини олиб кўрайлик. Бу мамлакатнинг қисқа вақт мобайнида Европа иқтисодиётининг устунларидан бирига айланишида кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш ҳал қилувчи роль ўйнади. Давлатнинг бу борадаги оқилона сиёсати туфайли урушдан кейинги йилларда кичик ва ўрта бизнеснинг мамлакат иқтисодиётидаги улуши 10 фоиздан 65 фоизга кўтарилди.

Ёки, кўпчилик ҳайрат ва ҳавас билан қарайдиган «япон мўъжизаси» ҳам давлатнинг кичик ва ўрта бизнесни жадал ривожлантиришга қаратилган иқтисодий сиёсати самарасидир. Ҳозирги кунда бу ерда иқтисодиётнинг мазкур бўғини мамлакатда ишлаб чиқарилаётган ялпи ички маҳсулотнинг ярмидан кўпроғини бермоқда.

Ана шундай иқтисодий сиёсат натижасида Японияда ислоҳотларнинг бошланғич даврида аҳоли жон бошига 500 АҚШ доллари миқдорида даромад тўғри келган бўлса, ҳозирга келиб бу кўрсаткич 38 минг долларга етмоқда. Бу - дунёдаги энг юқори кўрсаткичлардан биридир.

Кичик ва ўрта бизнес ҳақида гапирганда яна бир мисолни айтиб ўтмасам бўлмайди. Жаҳон саноатида етакчи ўрин тутадиган «Ямаха» трансмиллий компанияси ҳақида ҳаммангиз эшитгансиз. Бу компания бугунги кунда дунёнинг деярли барча мамлакатларида бир неча миллиард АҚШ доллари миқдоридаги ўз маҳсулотларини сотади.

Азиз дўстлар, бирор-дарлар, эътибор беринг, мана шу машҳур компания ҳам 40-йилларнинг охирида 7 кишидан иборат велосипедларни таъмирловчи кичик кооператив сифатида фаолият бошлаган эди.

АҚШ иқтисодиёти деганда, кўпчиликнинг кўз олдига «Форд», «Женерал Электрик», «Боинг» каби йирик концерн ва корпорациялар келади. Ҳолбуки, амалда Қўшма Штатлар иқтисодиётининг асосини кичик ва ўрта бизнес ташкил этади. Унинг мамлакатда ишлаб чиқариладиган ялпи ички маҳсулот ҳажмидаги улуши кейинги 40 йил мобайнида 10 фоиздан 52 фоизга ўсди.

Европа Иттифоқига аъзо бўлган мамлакатларнинг ялпи ички маҳсулоти таркибида эса кичик ва ўрта бизнес улуши 67 фоиздан ортиқ экани ҳам бежиз эмас.

Масаланинг яна бир эътиборга сазовор жиҳати шундаки, юқорида тилга олганимиз Японияда кичик ва ўрта бизнес тармоқларида иш билан банд бўлган аҳолининг 80 фоизи, Европа Иттифоқи мамлакатларида эса 70 фоизи ишлайди.

Бошқача айтганда, кичик ва ўрта бизнес амалда одамларни иш билан таъминлашнинг муҳим омили ва аҳоли даромадларининг асосий манбаи ҳисобланади.

Бу мамлакатларда кичик ва ўрта бизнесни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга қаратилган давлат тизими шаклланган бўлиб, у биринчи галда бу борадаги ҳуқуқий базани яратишга ва тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ишончли ҳимоя қилишга асосланади.

Шунингдек, уларнинг узоқ муддатли кредит ресурсларидан имтиёзли фойдаланиши, имтиёзли солиқ тартибини, ишлаб чиқариш, молиявий, ижтимоий, бозор инфратузилмаларини шакллантириши ҳам пировард натижада иқтисодиётнинг ана шу тармоғини самарали ривожлантиришга хизмат қилади.

Шуниси муҳимки, бу мамлакатларда иқтисодиёт таркибининг ўзига хос хусусиятларидан, халқнинг менталитетидан, мавжуд ресурслар ва бошқа омиллардан келиб чиқиб, кичик ва ўрта бизнесни аниқ мақсадли қўллаб-қувватлаш бўйича пухта ўйланган давлат сиёсати амалга оширилди.

Мисол учун, Германияда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлашга ихтисослашган, озиқ-овқат ва бошқа истеъмол молларининг кўплаб турларини ишлаб чиқарадиган корхоналар давлат тарафидан ҳар томонлама рағбатлантирилди. Улар қишлоқ жойларида цехлар шаклида кичик-кичик ишлаб чиқариш қувватлари сифатида ташкил этилган эди.

Японияда эса асосий эътибор йирик бизнес билан кичик ва ўрта бизнес ўртасида кооператив алоқалар тизимини шакллантиришга қаратилди.

Йирик корхоналарнинг бутловчи қисмлар, материаллар етказиб берадиган тармоқларни барпо этиши рағбатлантирилди. Бу эса саноатда импорт ўрнини босадиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш муаммосини ҳал этиш имконини берди ҳамда ташқи бозорларга япон товарлари ва технологияларини экспорт қилиш ҳажмининг ўсишига олиб келди.

Шундай қилиб, юқорида тилга олинган ва бошқа кўп-кўп мамлакатлар мисолидаги жаҳон тажрибасига таяниб, биз қуйидаги хулосаларни чиқаришимиз мумкин.

Биринчидан, кичик ва ўрта бизнес ривожланган иқтисодиётнинг таркибини ташкил этувчи муҳим тармоқ ҳисобланади. Унинг фаолияти нафақат йирик бизнеснинг, балки бутун мамлакат иқтисодиётининг муваффақиятли ривожланишига бевосита таъсир қилади.

Бундан ташқари, ички бозорнинг истеъмол товарлари билан тўлдирилиши ва аҳолига турли хизматлар кўрсатилиши, экспорт салоҳиятининг ўсиши, аҳолини иш билан таъминлаш ва унинг реал даромадларини кўпайтириш масалаларининг ечими ҳам ана шу тармоқнинг нечоғли барқарор ривожланишига боғлиқ.

Иккинчидан, иқтисодиётнинг глобаллашуви жараёнида жаҳон бозорида рақобат янада кучаяди. Бундай шароитда айнан кичик ва ўрта бизнес йирик ишлаб чиқарувчиларга нисбатан капитал маблағ сарфини кам талаб қилиши, ихчамлиги, зарур тамойилга тез мослаша олиши туфайли ўзи ишлаб чиқараётган маҳсулотлар турларини тез ўзгартира олиш, ишлаб чиқариш қувватларини жадал модернизация қилиш имкониятига эга. Шу тариқа кичик бизнес бозор конъюнктурасининг ўзгарувчан талабларига ҳамда вақти-вақти билан бўлиб турадиган иқтисодий инқирозларга тезроқ мослаша олади.

Агар, ҳозирги замон шароитида асосий истеъмол моллари конъюнктураси дунё бозорида ўртача ҳар тўққиз ойда ўзгариб туришини инобатга олсак, кичик ва ўрта бизнес иқтисодиётнинг изчил ривожланишида нечоғли муҳим аҳамиятга эга экани яққол аён бўлади.

Азиз дўстлар!

Модомики, биз Ўзбекистоннинг ўзига хос шарт-шароитларини ҳисобга олиб иш юритишни истар эканмиз, хусусий тадбиркорликни, кичик ва ўрта корхоналарни ривожлантиришнинг мана шу ўзига хос жиҳатлари ва афзалликларига жиддий эътибор беришимиз, ўзимизга керакли хулосалар чиқариб олишимиз зарур.

Бизга эски маъмурий-буйруқбозлик, тақсимлаш тизимидан бирёқлама ривожланган, ночор иқтисодиёт оғир мерос бўлиб қолгани барчангизга яхши маълум.

Бу тизимнинг жуда кўп нуқсонлари борлигидан хабардормиз. Лекин уларнинг ичида биз учун ҳеч тоқат қилиб бўлмайдиган томони шу эдики, Ўзбекистон иқтисодиёти СССР халқ хўжалиги таркибида унинг ажралмас бир қисми бўлиб, ягона умумиттифоқ комплекси деб аталмиш ушбу тизимда аввало арзон хомашё базаси сифатида хизмат қилар эди.

Агар ўша даврдаги республика саноати ва у билан боғлиқ тармоқлар ҳақида гапирадиган бўлсак, уларнинг асосан қишлоқ хўжалик хомашёси ҳамда минерал-хомашё ресурсларини дастлабки қайта ишлаш ва бу маҳсулотларни СССРнинг бошқа марказий минтақаларига етказиб бериш билан банд бўлганини айтиш лозим.

Айни вақтда республиканинг тайёр маҳсулотларга бўлган эҳтиёжининг 70 фоиздан кўпини таъминлайдиган товарлар, биринчи галда, кенг халқ истеъмол моллари ташқаридан олиб келинарди.

Жумладан, гўшт ва сут маҳсулотлари, ун, қандолат каби озиқ-овқат маҳсулотларининг аксарият қисми, болалар озиқ- овқатларининг 100 фоизи, ҳатто Ўзбекистоннинг ўзида захиралари тўлиб-тошиб ётган ош тузи ҳам четдан келтирилар эди. Хизмат кўрсатиш соҳаси ривожланмаган, ибтидоий бир ҳолатда эди.

Шу муносабат билан бир ҳақиқатни такрор эслатиб ўтмоқчиман. Бу ҳақиқат шундан иборатки, давлатнинг мустақиллиги - бу нафақат сиёсий, балки, энг аввало, иқтисодий тушунчадир. Сиёсий мустақиллик ривожланган, ўзаро мутаносиб, тўлақонли иқтисодиёт билан мустаҳкамланмас экан, у бор-йўғи қуруқ, баланд-парвоз гаплар, сохта обрў орттириш воситасига айланиб қолаверади.

Шунинг учун ҳам биз янги давлат, янги жамият қуришга киришган дастлабки кунларданоқ энергетика-ёқилғи ва ғалла мустақиллигини қўлга киритиш вазифаси билан бир қаторда, ички бозорни ўзимизда, ўз хомашёмиздан ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлдириш, хизмат кўрсатиш тармоқларини кенг йўлга қўйиш вазифаларини ҳам муҳим устувор йўналишлардан бири сифатида белгилаб олдик.

Бу масаланинг ечими, биринчи галда, халқ истеъмоли маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган корхона ва тармоқларни жадал ривожлантиришни тақозо қилар эди. Шу билан бирга, бу мураккаб вазифани қисқа муддатда ҳал этиш лозим эди.

Айни вақтда ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг сифатли ва рақобатбардош бўлишига эришиш, бу ишни катта сармоя ва капитал маблағларга эга бўлмаган ҳолда амалга ошириш зарур эди.

Ўйлайманки, мана шундай оғир бир вазиятда кичик ва ўрта корхоналарнинг, хусусий тадбиркорликнинг аҳамияти нечоғли беқиёс эканини исботлаб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак.

Масаланинг бошқа яна бир ўта муҳим томони ҳам бор. Мамлакатимиздаги демографик вазиятнинг ўзига хос хусусиятини инобатга оладиган бўлсак, бизда аҳоли, айниқса, меҳнатга қобилиятли ёшларнинг сони тез ўсиб бормоқда. Уларнинг сони йилига тахминан 200-230 минг кишига кўпаймоқда.

Шу нуқтаи назардан қараганда, ортиқча ишчи кучларини иш билан таъминлаш, ишсизлик масаласини ҳал этиш -мамлакатимиздаги энг долзарб иқтисодий ва ижтимоий муаммолардан биридир.

Сир эмаски, бу вазифани ҳал этишнинг энг самарали йўналишларидан бири - кичик ва ўрта корхоналар сонини кўпайтириш, хусусий тадбиркорликни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашдан иборат.

Энди масаланинг учинчи томони ҳақида тўхталайлик. Маълумки, мамлакатимиз аҳолисининг катта қисми - деярли 60 фоизи қишлоқ жойларида яшайди. Бугунги кунда айнан қишлоқ жойларида одамларни иш билан банд қилиш, даромад манбалари билан таъминлаш, айниқса, кескин муаммо бўлиб турибди. Бу муаммо ер ва, биринчи галда, сув ресурсларининг чекланганлиги билан боғлиқ.

Табиийки, бу масалани қишлоқ хўжалиги ўз ҳолича ҳал қила олмайди. Бунинг устига, қишлоқ хўжалиги соҳасида ишлаб чиқариш самарадорлигини янада ошириш ишчи кучларини камайтириб боришни тақозо этади. Бу эса ўз навбатида қишлоқ аҳолисини иш билан таъминлаш борасида янги муаммоларни келтириб чиқаради.

Хўш, бу муаммонинг қандай ечими бор?

Ҳаммамизга маълумки, биз қишлоқ жойларида йирик саноат комплексларини барпо эта олмаймиз. Чунки улар ўз-ўзини қопламайди ва кутилган самарани бермайди.

Бу борада собиқ совет даврида ўзини мутлақо оқламаган тажрибани қўллаш ҳам мумкин эмас. Бу номақбул тажриба шундан иборат эдики, шаҳарларда катта-катта саноат комплекслари - мажмуалари бунёд этилиб, уларда ишлаш учун эса одамлар 60-70 километр узоқликда жойлашган қишлоқ жойларидан ташиб келтириларди. Бундай номақбул тажрибани биз Фарғона, Андижон, Тошкент, Бухоро тўқимачилик комбинатларида ва бошқа кўпгина корхоналар мисолида кўрганмиз ва у ўзини оқламаганини ҳам яхши биламиз.

Модомики, шундай экан, бугунги мавжуд вазиятдан қандай чиқишимиз керак? Бу муаммони ҳаммамиз биргаликда ҳал қилишимиз зарур. Лекин бу ўта оғир вазифани ечишда жойлардаги раҳбарлар - хўжалик мутасаддиларидан тортиб туман ва вилоят ҳокимликлари раҳбарларигача - асосий ташаббускор бўлиши даркор.

Бунинг учун эса қишлоқ жойларида, биринчи галда, тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнеснинг жадал ривожланиши учун зарур бўлган барча шарт-шароит ва кафолатларни яратиш, деҳқон ва фермер хўжаликлари фаолиятининг самарадорлигини ошириш орқали янги-янги иш жойлари ташкил этиш керак.

Шу ўринда бир савол туғилади: бу ишни амалга ошириш учун зарур шарт-шароит ва омиллар борми? Биргина қишлоқ хўжалик хомашёси ва мева-сабзавот маҳсулотларини қайта ишлаш соҳасини олиб кўрайлик.

Ҳозирги вақтда мамлакатимиз бўйича етиштирилаётган ҳосилнинг қанча қисми қайта ишланаётганини кўрсатувчи фактларга мурожаат қилсак, меванинг атиги 15 фоизи, сабзавотнинг 10 фоизи, полиз маҳсулотларининг 5 фоизи, узумнинг 23 фоизи, теринг 26 фоизи, жуннинг 15 фоизи, гўштнинг 25 фоизи, сутнинг 5 фоизи қайта ишланаётганини кўриш мумкин.

Мана шу рақамларнинг ўзиёқ иқтисодиётнинг муҳим соҳаси ҳисобланган тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнес ривожи учун фойдаланилмаётган қанча имкониятлар мавжудлигини яққол кўрсатиб турибди. Биз ана шу имкониятлардан тўла фойдалана олсак, мазкур соҳа аҳолини иш билан таъминлашда, энг муҳими, одамларнинг даромадини оширишда янги манба бўлиб хизмат қилади. Бундай имкониятларимиз ҳақида эса кўп гапириш мумкин.

Шуни унутмаслик зарурки, бугунги кунда етиштирилаётган пахта хомашёсининг фақат 25 фоизигина ўзимизда қайта ишланмоқда ва тайёр маҳсулотга айлантирилмоқда. Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатмоқдаки, пахта толаси узлуксиз ва ҳар томонлама сифатли қайта ишланиб, тайёр маҳсулотга айлантирилса, ундан олинадиган даромад 6-7 баробар ортиши мумкин.

Айни пайтда шуни ҳам ёдда тутиш керакки, бунинг учун энг замонавий технологиялар, энг илғор ускуна ва дастгоҳлар зарур.

Ва табиийки, ишлаб чиқарилаётган маҳсулот рақобатбардош, жаҳон бозори талабларига жавоб берадиган бўлиши учун катта инвестициялар керак, албатта.

Азиз ватандошлар!

Тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнес ривожининг беқиёс аҳамияти ҳақида гап борар экан, бир нарсани ҳеч қачон унутмаслигимиз лозим. Мазкур муаммони ечиш орқали, яъни, биз барча юртдошларимизни тадбиркорлик, ишбилармонлик, кичик ва ўрта бизнес соҳасига жалб қилар эканмиз, уларнинг хусусий тадбиркорлик фаолиятини ташкил этишда зарур шарт-шароитни яратиб берар эканмиз, шу билан жамиятимизни сиёсий, иқтисодий ва керак бўлса, маънавий жиҳатдан янгилашнинг мазмун- моҳиятини белгилаб берадиган асосий вазифани - ўрта синф, мулкдорлар синфини шакллантириш вазифасини ҳал этган бўламиз.

Биз мулкдорлар синфини шакллантирар эканмиз, ўз навбатида, бу орқали одамларнинг меҳнатга бўлган муносабати, тафаккур тарзи, аҳолимизнинг менталитети ва дунёқарашини ҳам ўзгартиришга эришган бўламиз.

Ҳеч қандай мол-мулкка эга бўлмаган, давлатга бутунлай қарам, мени давлатнинг ўзи боқади, дея боқимандалик кайфияти билан яшайдиган ҳолатдан ўзининг ҳалол меҳнати билан қўлга киритган, ўзининг ҳам, болаларининг ҳам фаровонлигини таъминлайдиган мулкка эга бўлган, биринчи галда, ўз кучи, билими, тажриба ва ташаббусига таяниб иш юритадиган мулкдорлик ҳолатига ўтиш - буларнинг барчаси осон кечмайдиган, лекин ўта муҳим ҳаётий жараёндир.

Мамлакатимиз ва халқимизнинг тақдири, келажаги мана шу жараённи қай даражада муваффақиятли амалга ошира олишимизга боғлиқ. Буни барчамиз чуқур тушуниб олишимиз даркор.

Шуниси эътиборлики, бундай одамлар йил сайин кўпайиб бормоқда, улар, таъбир жоиз бўлса, барқарорликнинг асосий кафолатига, жамиятимизнинг тараққиёт ва юксалиш сари боришида мустаҳкам таянч ва ҳаракатлантирувчи кучга айланмоқда.

Юқорида айтилган фикрларни умумлаштирган ҳолда, биз барчамиз ягона бир хулосага келишимиз табиий. Яъни, кичик ва ўрта бизнес, хусусий тадбиркорлик мамлакатнинг нафақат ялпи ички маҳсулотини шакллантиришда асосий бўғин, балки аҳоли бандлиги ва даромадлари манбаининг, миллий фаровонликка эришишнинг муҳим омили ҳам бўлиши даркор.

Ҳурматли мажлис иштирокчилари!

Энди сизлар билан кейинги йилларда юртимизда кичик ва ўрта бизнесни рағбатлантириш ва ривожлантириш бўйича амалга оширилган ишларни кўриб чиқайлик.

Шубҳасиз, биз мустақиллик йилларида бу борада изчил давлат сиёсатини олиб бориб, муайян ижобий натижаларни қўлга киритдик. Хусусан, агар 1991 йилда бу соҳанинг ялпи ички маҳсулот таркибидаги улуши атиги 1,5 фоиз бўлган бўлса, 2000 йил натижаларига кўра бу кўрсаткич 31 фоизни ташкил этди.

2001 йилнинг биринчи ярмида иқтисодиётимизнинг бу соҳаси ҳам бир маромда ривожланди. Кичик ва ўрта бизнеснинг ялпи ички маҳсулот таркибидаги улуши, қиёсий кўрсаткичлар бўйича, ўтган йилнинг биринчи ярим йилига нисбатан 2 фоизга ошди ва қарийб 32 фоизни ташкил этди.

Бугунги кунда юртимизда 190 мингта ўрта ва кичик корхона фаолият кўрсатмоқда. Бу - йил бошидагига нисбатан 16 мингта кўп демакдир. Бу давр мобайнида тижорат банклари ва бошқа молия тузилмалари орқали ушбу корхоналарга кредит бериш учун 72 миллиард сўм маблағ ажратилди.

Бундай чора-тадбирлар туфайли қўшимча равишда 178 мингта янги иш ўрни ташкил этилди. Бу эса ярим йиллик прогноз кўрсаткичларидан 27 фоиз кўпдир.

Бугунги кунда 3 миллион киши ёки мамлакатимизда иш билан банд бўлган аҳолининг ҳар уч нафаридан бири кичик ва ўрта бизнес соҳасида меҳнат қилмоқда.

Кейинги йилларда кичик ва ўрта бизнес фаолиятининг ҳуқуқий асосларини шакллантириш бўйича катта ишлар амалга оширилди, қулай солиқ тартиби яратилди.

Банк тизими хусусий тадбиркорлик тузилмалари билан самарали ҳамкорликда ишлай бошлади.

Бу мақсадлар учун хориждан 455 миллион АҚШ доллари миқдоридаги кредит маблағлари жалб этилди.

Лекин, шуни тан олиш керакки, кўрилаётган бундай чора-тадбирларга қарамасдан, иқтисодиётнинг бу соҳасида мавжуд бўлган улкан салоҳиятдан ҳанузгача тўлиқ фойдаланилмаяпти.

Биринчи галда, аксарият одамлар онгида иқтисодий тараққиётни, аҳолини иш билан таъминлаш ва унинг даромадларини кўпайтиришнинг бош омили бўлган кичик ва ўрта бизнесга, хусусий тадбиркорликка нисбатан муносабат тубдан ўзгаргани йўқ.

Афсуски, биз кичик бизнес ва тадбиркорликнинг иқтисодий ҳаётимиздаги ўрни ҳақида кўп гапирамиз-у, амалда эса уларнинг муваффақиятли ривожланишини рағбатлантириш, бунинг учун зарур кафолатларни таъминлаш борасида барча куч ва имкониятларимиздан тўла фойдаланмаймиз. Бу таассуфли ҳолни тасдиқлайдиган баъзи бир аниқ фактларга тўхталиб ўтмоқчиман.

Юқорида айтиб ўтганимдек, мамлакатимизда тадбиркорликни ривожлантириш учун тегишли меъёрий-ҳуқуқий асос яратилган. Бироқ амалдаги қонунларнинг чуқур таҳлили уларни такомиллаштириш ва янги ҳаётнинг ўзи талаб қилаётган ҳуқуқий ҳужжатлар билан тўлдириш зарурлигини кўрсатмоқда. **Афсуски, амалдаги баъзи ҳуқуқий ҳужжатларимиз турлича талқин қилиниши мумкин.**

Бу эса айрим идоралар ва маҳаллий ҳокимият органлари томонидан тадбиркорлар манфаатларига зиён етказувчи ҳужжат ва қарорлар қабул қилинишига йўл очиб бермоқда.

Шуни таъкидлаш керакки, баъзи меъёрий ҳужжатлар тадбиркорлик субъектлари манфаатларини эмас, балки айрим идоралар манфаатларини назарда тутган ҳолда ишлаб чиқилган.

Масалан, биноларни ижарага олиш учун тегишли шартномалар фақат бир йил муддатга тузилади. Натижада тадбиркор шартнома кейинги йил учун узайтириладими-йўқми — билмайди.

Бунинг устига, ижара берувчилар ўзининг монополия ҳуқуқидан фойдаланиб, бундай шартномаларни кичик корхоналар учун олдиндан ноқулай, ҳатто айтиш мумкинки, уларни ночор аҳволга солиб қўядиган шартлар асосида тузишга мажбур қилади.

Адлия вазирлиги, Давлат мулк қўмитаси барча манфаатдор идора ва тузилмалар билан биргаликда амалдаги қонун ҳужжатларини, айниқса, меъёрий ҳужжатларни қайтадан жиддий инвентаризация қилишлари, кичик ва ўрта бизнес субъектларининг, хусусий тадбиркорликнинг ривожланишига ғов-тўсиқ бўлаётган қоида ва низомларни аниқлаб, уларни бартараф этишлари зарур.

Кўплаб тадбиркорлар, айниқса, эндигина иш бошлаётган ишбилармонлар, **табиийки, тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш асослари, унинг юридик ва иқтисодий шарт-шароитлари тушунарли тарзда баён этилган ҳуқуқий ҳужжатлар тўпламларига эҳтиёж сезади. Улар ана шундай қўлланма ва маълумотномалар чоп этилиб, кенг тарқатилмаганлиги туфайли қийинчиликларга дуч келмоқда.**

Адлия вазирлиги, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Давлат матбуот қўмитаси кичик ва ўрта корхоналарни ташкил этиш, хусусий тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш масалалари бўйича меъёрий ҳужжатлар тўпламлари, маълумотнома ва методик адабиётларни кенг кўламда чоп этиб, тарқатишни ташкил қилишлари зарур.

Кейинги масала. Кичик ва ўрта бизнес субъектларини рўйхатдан ўтказиш тартибини бирмунча соддалаштириш керак.

Эндигина иш бошлаётган тадбиркор ҳали бу соҳага қадам қўйиб улгурмасданоқ, ўз корхонасини рўйхатдан ўтказиш пайтидан бошлаб турли-туман бюрократик тўсиқларга, кўпинча очиқдан-очиқ таъмагирлик ҳолатларига ҳам дуч келади.

Айниқса, қишлоқлардаги тадбиркорлар мушкул аҳволда қолмоқда, улар бюрократик найранглар туфайли туман мар-

(Давоми 3-бетда).

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ 2001 ЙИЛ БИРИНЧИ ЯРМИ ЯКУНЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН ЙИҒИЛИШИДАГИ НУТҚИ

(Давоми. Боши 1,2-бетда).

казларига, баъзан эса, вилоятдаги идораларга кўп марталаб қатнашга мажбур бўлмоқда.

Ўзингиз ўйланг, бирон кичик корхонани рўйхатдан ўтказиш учун 7 та идорага мурожаат қилиш керак бўлса, 40 тага яқин ҳар хил ҳужжатни тақдим этиш талаб қилинса, улардан 28 таси эса бир-бирини такрорлайдиган ҳужжатлар бўлса, бу бемаъниликни қандай изоҳлаш мумкин? Корхонани рўйхатдан ўтказиш ва турли идораларда ҳисобга қўйиш чоғида ҳам ортиқча, ўзини оқламайдиган тартиблар ўрнатилган.

Мисол учун, низомнинг кўплаб нусхалари, нусха бўлганда ҳам нотариус томонидан тасдиқлангани, рўйхатдан ўтказилгани ҳақидаги қарор нусхалари, фирма номи ҳақидаги гувоҳнома сингари ҳужжатларни тақдим этиш талаб қилинади.

Тадбиркор ҳали иш бошламасдан туриб, ҳужжатларни тайёрлаш ва уларни рўйхатдан ўтказиш пайтидан бошлаб қанча вақт ва асабини йўқотади, кўплаб сарф-харажатлар қилишга мажбур бўлади. Буларнинг барчаси тадбиркорлик билан шуғулланишга бўлган иштиёқни сўндиришга олиб келади, холос.

Кичик ва ўрта бизнес субъектларини рўйхатдан ўтказишдаги ҳозирги рухсат бериш тартибидан уларни тадбиркорнинг аризаси асосида тасдиқлаш тартибига тезроқ ўтиш керак. Махсус рухсат талаб қилинадиган алоҳида фаолият турлари бундан мустасно, албатта.

Демоқчиманки, микрофирмаларни, кичик ва ўрта корхоналарни рўйхатдан ўтказиш тартибини жиддий равишда соддалаштириб, бу иш билан шуғулланадиган ягона марказлар тузиш вақти келди. Корхоналарни рўйхатдан ўтказиш ишини Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси орқали амалга ошириш мақсадга мувофиқ. Ўлар барча шаҳар ва туманларда тузилган Ахборот-маслаҳат марказлари орқали нафақат тадбиркорларга керакли ҳужжатларни тайёрлаб бериши, ҳатто рўйхатдан ўтказиш органларида тадбиркорларнинг вакили вазифасини бажариши ҳам мумкин.

Давлат мулк қўмитаси Адлия вазирлиги, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, вилоят, шаҳар ва туман ҳокимликлари, бошқа манфаатдор идора ва ташкилотлар билан биргаликда **икки ҳафта муддат ичида** Вазирлар Маҳкамасига кичик ва ўрта бизнес субъектларини рўйхатдан ўтказиш ва ҳисобга олиш тартибини соддалаштириш бўйича таклиф киритсин.

Учинчидан, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришда нафақат унинг аҳамиятини тушуниб **етмаслик, балки тадбиркорлик соҳасининг ҳозиргача ҳам коррупция тазйиқидан, ҳуқуқ, назорат, текширув ва тафтиш тузилмаларидаги айрим мансабдорларнинг ўзбошимчаликларидан ишончли ҳимоя қилинмагани ва ночорлиги бизнинг ишимизга жиддий халақит бермоқда.**

Бундай салбий ҳолатнинг асосий сабаби - ҳали-ҳануз назорат қилувчи идораларнинг вазифаларини аниқ белгилаб берадиган, кичик ва ўрта бизнес корхоналарини текширувчи органлардан ишончли ҳимоя қиладиган меъёрий ва ҳуқуқий ҳужжатларнинг узил-кесил ишлаб чиқилмаганида, деб ўйлайман.

Ҳолбуки, бозор иқтисодиёти ривожланган мамлакатларда тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш тизимининг энг муҳим бўғини суд органлари ва жамоат бирлашмалари ҳисобланади.

Биз ҳали ҳам кичик ва ўрта бизнес субъектларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда судларнинг фаоллигини сезмаяпмиз. Судларнинг вакиллик ва ижро органлари қош-қовоғига қараб қарор қабул қилишдек мустабид тузум давридан мерос бўлиб қолган амалиёти ҳанузгача барҳам топгани йўқ.

Лекин бизнинг энг катта камчилигимиз шундаки, тадбиркорларнинг ўзлари ўз ҳуқуқ ва имкониятлари ҳақида етарлича тасаввурга эга эмаслар, ўз ҳуқуқларини суд орқали ҳимоя қилишни яхши билмайдилар.

Айниқса, тадбиркорлик соҳаси бўйича ихтисослашган юқори малакали адвокатларнинг етишмаслиги сезилмоқда.

Кўпчилик тадбиркорлар учун эса адвокатлар хизматидан фойдаланиш жуда қимматга тушмоқда.

Назорат қилувчи органлар фаолиятидаги мавжуд ҳуқуқбузарлик ҳолатларини аниқлаш ва уларга қарши курашиш усулига ёпишиб олмасдан, ҳуқуқбузарлик ҳолатларининг олдини олиш ва огоҳлантириш усулига кескин равишда ўтиш зарур.

Тадбиркорлар манфаатини ҳимоя қилишда аудиторлик фаолиятининг мавқеини янада ошириш керак.

Бизда аудиторлик фаолияти етарли даражада ривожланган эмас, у ҳалигача тадбиркорлик субъектлари билан назорат қилувчи органлар ўртасидаги муносабатлар механизмида ўзига хос ўринга эга бўла олмаяпти.

Шуни таъкидлаш керакки, ҳозир фаолият кўрсатаётган 500 дан зиёд аудиторлик компаниялари ишлари ибтидоий бир ҳолда, палапартиш олиб борилмоқда.

Мамлакатнинг шаҳар ва туманларида ўз филиалларига эга бўлган, профессионал, йирик, мустақил, умуммиллий аудиторлик компаниялари тузиш вақти келди.

Адлия вазирлиги ва Олий хўжалик суди тадбиркорларни ҳуқуқий ҳимоялашни кучайтириш, маҳаллий ҳокимликлар, жойлардаги давлат бошқарув органлари ва мансабдор шахсларнинг тадбиркорлик тузилмалари фаолиятига ноқонуний аралашувига йўл қўймасликка доир қатъий чора-тадбирларни белгилаш, судлар ва аудиторларнинг тадбиркорлар ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишдаги мавқеини ошириш, адвокатлик фаолиятини такомиллаштириш ва уларни тадбиркорлар манфаатини ҳимоя қилишга жалб этиш каби масалалар бўйича аниқ таклифларни **ишлаб чиқиб,** икки ой муддат ичида Вазирлар Маҳкамасига тақдим этиши зарур.

Тўртинчидан, кичик ва ўрта корхоналарнинг моддий-хомашё ресурсларидан фойдаланиш ва уларни технологик ускуналар билан таъминлаш имкониятларини кенгайтириш муаммосини ҳал қилиш бўйича ҳам кескин чора-тадбирларни белгилаш лозим.

Кичик ва хусусий фирмалар кўпчилик ҳолатларда хомашё бозорининг ривожланмагани туфайли товар-хомашё ресурсларини, қонунни четлаб ўтиб, нақд пулга харид қилмоқда. Бу ҳолат, ўз навбатида, кўплаб қонунбузарликларни келтириб чиқармоқда. Шунинг учун ҳам бу муаммони кечиктирмасдан ҳал қилиш даркор.

Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил якунларига бағишланган йиғилишида «Ўзулгиржибиржасавдо» ташкилотининг фаолияти кескин танқид қилинган эди. Ҳозирги вақтда бу тизимнинг таркибий тузилиши ўзгартирилди, вилоятлардаги улгуржи савдо тузилмалари мустаҳкамланди, Ўзбекистон Республикаси товар-хомашё биржаси эса мустақил тузилма мақомини олди.

Биз бугун улардан кичик ва ўрта корхоналар, хусусий тадбиркорларни зарур хомашё ва материаллар билан таъминлаш, уларнинг маҳсулотларини сотишда ёрдам кўрсатиш бўйича ўз фаолиятини тубдан яхшилашни **талаб қилишга** ҳақлимиз. **Мен уларни йил якунида қилинган ишлар бўйича ҳисобот беришлари ҳақида огоҳлантириб қўймоқчиман.**

Кичик ва ўрта корхоналар ускуналарни, айниқса чет эл ускуналарини сотиб олишда маълум қийинчиликларни бошдан кечирмоқда. Кичик корхоналар, аввало, янгитдан иш бошлаётган корхоналар учун ускуналар сотиб олиш қимматга тушяпти, лизинг тизими эса ҳали-бери кенг миқёсда ривожланган йўқ.

Вазирлар Маҳкамасининг яқинда қабул қилинган тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнеснинг валюта тушумини Марказий банкка мажбурий сотишдан озод қилиш тўғрисидаги қарори бу муаммони ечишда кўп жиҳатдан ёрдам беришига ишончим комил. Айни пайтда кўплаб корхоналарнинг омбор ва цехларида ҳали ўрнатилмаган, ишламай ётган, лекин кичик корхоналар учун ўта зарур бўлган, қиймати миллионлаб сўмларни ташкил этадиган замонавий ускуналар чанг босиб ётибди.

Давлат мулк қўмитаси тегишли хўжалик бирлашмалари ва корхоналари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар, Тошкент шаҳар ҳокимликлари билан ҳамкорликда **икки ой муддат ичида** хўжалик бинолари, фойдаланилмай ва ўрнатилмай ётган ускуналарни кичик ва ўрта тадбиркорлик субъектларига босқичма-босқич ижарага бериш ёки лизинг асосида сотиш ҳақидаги маълумотлар базасини шакллантирсин.

Дунёдаги ривожланган мамлакатлар тажрибаси шундан далолат берадики, кичик ва ўрта корхоналарнинг моддий-хомашё ресурслари ҳамда ускуналардан фойдаланиш имкониятларининг ортишида, энг асосийси, уларнинг барқарор ривожланишида узоқ муддатли кооперация алоқаларини йўлга қўйиш орқали йирик фирмалар билан ҳамкорликни кенгайтириш муҳим омил ҳисобланади.

Бундан ҳар икки тараф манфаат кўради. Бир томондан, бу кичик ва ўрта корхоналар барқарорлигини оширишга кўмаклашади, уларнинг йирик буюртмаларга эга бўлиши ҳамда моддий-хомашё ресурсларидан фойдаланиши учун кенг йўл очади, маҳсулот бозорини кафолатлайди.

Иккинчи томондан, йирик корхоналар кичик корхоналарнинг афзал жиҳатларидан, яъни уларнинг янги турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқаришни нисбатан кам харажат билан тез ўзлаштира олиш қобилиятидан фойдаланиб, ўз маҳсулотларининг рақобатбардошлигини оширади.

Мамлакатимиздаги кўпгина йирик корхоналар ҳам, агар ишни ўзаро манфаатли тарзда ташкил этишни истаса, кичик бизнес иштирокчиларини ўз атрофига ана шундай ҳамкорлик асосида уюштириш имкониятига эга.

Вазирлар Маҳкамасининг тегишли комплекслари Макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги, Давлат мулк қўмитаси, идоралар, хўжалик бирлашмалари ва корхоналар, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси билан биргаликда икки ой муддат ичида мамлакатимиздаги йирик ва кичик корхоналар ўртасида кооперация алоқаларини кенгайтириш дастурини ишлаб чиқиб, Вазирлар Маҳкамасига тасдиқлаш учун тақдим этсин.

Катта аҳамиятга эга бўлган яна бошқа бир масала, бу хусусий тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнеснинг молиявий ресурслардан фойдалана олиш имкониятидир.

Гарчи сўнгги бир ярим йил мобайнида бу соҳадаги молиялаштириш ҳажмларида ижобий силжишлар кўзга ташланаётган бўлса-да, кредитлар бериш жараёнини соддалаштириш масаласи ҳамон долзарб бўлиб турибди. Табиийки, биз орқа-олдига қарамай кредит бериш тарафдори эмасмиз, чунки уларнинг бир қисми охир-оқибатда қайтарилмай қолиши мумкин. **Лекин банклар учун хусусий тадбиркорлар, кичик ва ўрта бизнес субъектлари орасидан ишончли мижозлар доирасини шакллантириш вақти келди. Токи кредитлар мижозларнинг қарзларни қайтариш борасидаги ишончли нуфузи ҳамда барқарор молиявий кўрсаткичлари асосида берилсин.**

Шунингдек, тадбиркорлик билан шуғулланишни, ўз ишини очишни истайдиган, лекин ҳозирча етарли маблағи бўлмаган ишбилармонлар учун бошланғич капитал жамғармалари ташкил этиш ҳам муҳим.

Шу муносабат билан мен Бизнес-фонд ҳамда Деҳқон ва фермер хўжаликлари жамғармасининг вазифаларини қайта кўриб чиқишни таклиф этаман.

Бунда мазкур тузилмалар бошловчи тадбиркорларга ўз ишини ташкил этиш учун гаров ёки кафиллик асосида, тижорат банклари орқали имтиёзли ёки фоизсиз, 2-3 йилдан сўнг қайтариш шарти билан бошланғич молиявий ресурслар бериши кўзда тутилиши керак.

Фурсатдан фойдаланиб, яна бир масала хусусида тўхталмоқчиман. Агар ўз фаолияти, тўғрироғи, фаолиятсизлиги туфайли айрим кичик корхоналар синса ёки ёпилса, бу ҳодисадан қандайдир фожиа ясаб, муаммо қидириш керак эмас.

Бундан хавотирга тушмаса ҳам бўлади. Чунки дунёда ҳар куни минглаб корхоналар ёпилади, минглаб корхоналар янгитдан очилади. Бу ҳам табиий бўлиб, бозор иқтисодиётининг бир кўринишидир.

Бундай ҳолатда корхоналарнинг синишига олиб келган сабабларни аниқлаш ва таҳлил этиш муҳим. Бу борада ҳал қилувчи нарса, аввалambор, конъюнктура ва талабнинг ўзгаришидир.

Агарда кимда-ким, бозор мен учун доимо қулайлигича қолади, маҳсулотимга талаб бундан буён ҳам узоқ йиллар давомида ўзгармай тураверади, деб ўйласа, катта хатога йўл қўяди. Конъюнктура, юқорида айтиб ўтганимдек, талаб ва эҳтиёжни ўзида акс эттириб, мунтазам равишда ўзгариб туради.

Қимки конъюнктура ўзгаришини мунтазам кузатиб борса, маркетинг билан шуғулланса, унинг талабларини ўз вақтида ҳисобга олса, у кескин рақобат курашига бардош бера олади. Ишлаб чиқариш таркибини вақтида ўзгартириб бормайдиган тадбиркорнинг иши эса, шубҳасиз, касод бўлади.

Бундай ҳолга тушмасликнинг бошқа бир муҳим омили бу - ишлаб чиқаришни изчиллик билан модернизация қилиб бориш, маҳсулот тайёрлаш технологиясини мунтазам янгилаш, товарнинг кўриниши ва дизайни устида тинимсиз ишлашдир. Маҳсулотнинг рекламасига кўпроқ эътибор қаратиш, бу борада маблағни аямаслик лозим.

Ташқи жиҳатдан кўримсиз, харидорни ўзига тортмайдиган ва, энг ёмони, қулай, талабга жавоб берадиган тарзда қадоқланмагани сабабли, истеъмол нуқтаи назаридан дурустгина товарлар ҳам сотилмай қолаётганига кўплаб мисоллар келтириш мумкин.

Ачинарли бир ҳол шундан иборатки, биз кўпинча хомашё ва ярим тайёр маҳсулотларни сувтекинга ташқарига чиқарамиз, сўнг эса уларни қайта ишланган, чиройли қадоқланган ҳолда уч баробар қимматига сотиб оламиз.

Айниқса, айнан мана шу тармоқлар ва тузилмалар учун мутасадди бўлган раҳбарлар ва масъул мутахассислар ўша бежирим қадоқланган маҳсулотларни жонжон деб сотиб олиб, бу ҳам етмагандек, айтайлик, ана шу оддий кетчуп ва шунга ўхшаш маҳсулотлар аслида ўзимиз экспорт қилган хомашёдан тайёрланганини эсидан чиқариб, уларни мақтаб ўтиришига нима деса бўлади?

Бир пайтлар савдо тизимида қўшимча қиймат яратилмайди, деган фикр мавжуд эди. Бундай эски тушунча айрим раҳбарлар онгида ҳанузгача сақланиб қолган. Бозор иқтисодиёти эса бунинг аксини кўрсатмоқда.

Савдода маҳсулотнинг нафақат янги қиймати, балки унинг сифат жиҳатидан тубдан яхшиланган ташқи кўриниши, харидоргир бўлган мутлақо янги шакли яратиладики, кўпинча бу жараён товарнинг нархини белгилашда унинг қийматидан ҳам кўпроқ аҳамиятга эга бўлади. Буни ҳамма билиши ва эътиборда тутиши лозим.

Ҳурматли дўстлар!

Банкротликка учрамасликнинг яна бир муҳим омили бу - ўз бизнесини бошқаришни такомиллаштириш, бошқача айтганда, менежмент санъатини пухта эгаллашдир. Катта бизнесга нисбатан кичик бизнесда менежментнинг роли кўпроқ аҳамият касб этади, чунки кичик бизнес соҳасида ишлаб чиқаришнинг тезкорлиги, мослашувчанлиги катта бизнесга нисбатан анча юқори бўлиши лозим.

Менежмент ҳақида сўз юритар эканмиз, шундай табиий савол туғилади: хўш, бугун кичик бизнес учун бошқарувчилар тайёрлаш билан ким шуғулланяпти, ким ташкилотчи-тадбиркорлар тайёрлаяпти?

Маълумки, бизда бундай мутахассисларнинг муайян қисми олий ўқув юртларида тайёрланади. Биз ўз олдимизга кичик бизнесни, микрофирмаларни жадал ривожлантириш мақсадини қўйган эканмиз, қуйидаги саволларга аниқ жавоб топишимиз керак. Бу соҳа учун профессионал даражада тайёрланган мутахассисларга бўлган эҳтиёжни олий ўқув юртларининг ўзи қаноатлантира оладими? Қолаверса, бунинг учун тўрт йил ўқитиш шартми?

Бугунги кунда кичик ва ўрта корхоналар ўз фаолиятида кўплаб муаммоларга дуч келмоқда. Бунга аввало, аксарият тадбиркорларнинг ўзи малака жиҳатидан замонавий талабларга жавоб бера олмаслиги, уларнинг ҳуқуқий маданият ва иқтисодиёт асосларини пухта билмаслиги, бизнес-режаларни тўғри ишлаб чиқиш, кредит олиш учун ҳужжатларни тўғри расмийлаштириш, ҳисоб-китобни тўғри юритиш, хўжалик шартномаларини тузишда тажриба ва билимнинг етишмаслиги ҳам сабаб бўлмоқда.

Айни мана шу ҳолатлар, кўпинча турли-туман майда ҳуқуқбузарликларни келтириб чиқармоқда ва бу ҳуқуқни ҳимоя қилиш ҳамда назорат органларининг айрим нопок ходимларига қўл келмоқда.

Бунинг натижасида улар тадбиркорларга бефараз ёрдам бериш, қўллаб-қувватлаш, ўз вақтида маслаҳат бериб, ана шундай ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ўрнига, хатоларни сунъий равишда бўрттириб кўрсатиб, таъмагирлик йўлига ўтади.

Ўз-ўзидан савол туғилади: нима сабабдан турли-туман текширувчилар йирик корхоналарга бош суқавермайди? Бунинг сабаби шуки, у ердаги мутахассисларнинг саводи етарли - улар бундай текширувларнинг ноўрин ўтказилишига профессионал жавоб бера олади, керак бўлса, билим ва савия масаласида текширувчиларнинг ўзини хижолатга солиб қўйиши ҳам мумкин. Афсуски, кичик бизнес соҳасида эса аҳвол бошқача.

Бу ҳолга барҳам бериш учун зарур иқтисодий ва юридик тушунчаларни профессионал даражада эгаллаган, хўжалик фаолияти нормаларини пухта биладиган тадбиркорлик соҳаси ташкилотчиларини, микрофирмалар, кичик ва ўрта корхоналар, фермер хўжаликларининг бўлғуси раҳбарларини махсус дастур асосида тайёрлашни кенг йўлга қўйиш даркор.

Бунинг учун аввало, раҳбар ва ташкилотчи-тадбиркорлар тайёрлашга ихтисослашган касб-ҳунар коллежлари рўйхатини аниқлаш керак. Улар учун махсус таълим дастурлари ишлаб чиқиш лозим.

Бундай коллежларнинг битирувчилари ҳам иқтисодиёт, хусусий тадбиркорлик, кредит ва солиқ соҳасида юридик жиҳатдан зарур билимларга эга бўлсин, компьютер технологиясини эгалласин, замонавий Интернет тизимидан фойдалана олсин.

Макроиқтисодиёт ва статистика, Олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари, **Давлат мулк қўмитаси** бир ой муддат ичида кичик ва ўрта бизнес учун ташкилотчилар, кичик корхоналар учун иқтисодчилар, бухгалтерлар ва бошқа мутахассислар тайёрлашга ихтисослашган касб-ҳунар коллежлари тармоғини яратиш, бу борада тегишли ўқув дастурлари ишлаб чиқиш бўйича таклифлар тақдим этсин.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, мамлакатимизда тадбиркорликни бюрократик аппарат зўравонлигидан ҳимоя қилиш, ҳеч кимга керак бўлмаган текширувлар, тафтишлар ва назоратларнинг олдини олишга қаратилган самарали тизим яратиш бўйича амалга ошираётган катта ишларимизнинг аҳамиятини яна бир бор таъкидламоқчиман.

Маълумки, бу ишларни мувофиқлаштириш вазифаси Адлия вазирлиги зиммасига юклатилган. Вазирлик ушбу вазифани адо этиш учун юридик ва суд тизимини жалб этган ҳолда, бу борадаги ишларни ҳар томонлама кучайтириши зарур.

Ҳурматли йиғилиш қатнашчилари!

Сўзимнинг ниҳоясида яна бир масалага алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман. **У ҳам бўлса, жамиятимизда тадбиркорликка бўлган муносабатни ўзгартириш масаласидир.**

Чунки, сир эмас, аҳолининг муайян қисмида тадбиркорлик фаолиятига, бу иш билан шуғулланувчи одамларга нисбатан ишончсизлик, бегонасираш, ҳатто баъзан кўролмаслик каби эскича дунёқараш асоратлари ҳанузгача яшаб келмоқда. Аксарият кишилар онгида тадбиркор дегани, бу - ҳуқуқбузарликка мойил, қандайдир текин даромад ҳисобидан кун кўрувчи одам, деган нотўғри тасаввур ва қарашлар ҳам, афсуски, йўқ эмас.

Такрор айтаман, бу - совет тузумидан мерос бўлиб келаётган нотўғри қарашдир, ундан иложи борича тезроқ қутулиш даркор.

Албатта, барчамиз яхши тушунамиз: кўпчиликни ўзига тортадиган ҳар қандай катта ҳаракат тўлқинларида бу ҳаракатга канадай ёпишиб оладиган ноинсоф, иймонсиз кимсалар ҳам пайдо бўлиши табиий. **Аммо бургага аччиқ қилиб, кўрпага ўт қўйиш ақлданми?**

Одамларимизда, айниқса, ёшларимизда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш учун қизиқиш ва рағбат уйғотишимиз керак. Улар ўз иши, ўз бизнесини ташкил этиши учун барча иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароитларни яратиб беришимиз лозим.

Токи улар ўзининг тадбиркор эканидан уялмасин, аксинча, бундан фахрланиб, ғурурланиб юрсин. Чунки бутун дунёда тадбиркор деганда одамнинг тасаввурига фаол ишбилармон, кучли ташкилотчи, омилкор раҳбар, пухта тайёргарликка эга, юксак малакали мутахассис келади.

Яна ва яна таъкидламоқчиман: биз жамиятимизда тадбиркорлик руҳини қарор топтиришимиз ва уни ҳар томонлама мустаҳкамлашимиз керак.

Шу муносабат билан буюк Амир Темур бобомизнинг ҳозирги кунимиз учун ҳам долзарб бўлган бир ҳикматини эслатмоқчиман: «Ишбилармон, мардлик ва шижоат соҳиби бўлган, азми қатъий, тадбиркор ва ҳушёр бир киши минг-минглаб тадбиркорсиз, лоқайд кишилардан афзалдир».

Доимо эсда тутишимиз лозимки, тадбиркорлик, ишбилармонлик фазилатлари халқимизнинг қонида азалдан яшаб келади.

Барчамиз бир ҳақиқатни яхши англаб олишимиз зарур: тарихнинг қайси даврини олмайлик, хонлар ва амирлар эмас, амалдор-тўралар ва турли-туман текширувчилар эмас, балки ғайрат-шижоатли, ташаббускор ва тадбиркор инсонлар мамлакатнинг гуллаб-яшнаши ва халқ фаровонлигини таъминлаганини кўрамиз.

Мен аждодларимиздан мерос қолган ана шу эзгу анъаналарга содиқ бўлиб, уларни бугунги замон талаблари билан уйғунлаштирган ҳолда, олдимизга қўйган буюк мақсадларга эришиш йўлида барчангизни, бутун халқимизни бир ёқадан бош чиқариб, баҳамжиҳат ҳаракат қилишга даъват этаман.

Эътиборларингиз учун раҳмат.

Юксалиш!

ИРОДАНИНГ ИККИНЧИ ЙИРИК ҒАЛАБАСИ

Европа қитъасининг қоқ марказида жойлашган Австрия мамлакатидан хушхабар тарқалди: Ўтган ҳафта пойтахт Вена шаҳрида бошланган аёллар ўртасидаги Гран-при туркумига кирувчи нуфузли халқаро турнирнинг ҳурмат шоҳсупасига ҳамюртимиз Ирода Тўлаганова кўтарилди!

Таъкидлаш лозимки, мамлакатимизнинг биринчи рақамли теннисчиси финал босқичига қадар ўтган барча учрашувларни ўзгача кўтаринкилик билан ўтказди. Ҳал қилувчи беллашувда эса ҳамюртимизга жаҳон теннис рейтингида 19-ўринни эгаллаб турган швейцариялик тажрибали ракетка устаси Патти Шнидер дуч келди. Турнирдан-турнирга, мусобақадан-мусобақага тобора ўз тажрибасини ошириб бораётган ёш теннисчимиз кучли рақибаси устидан икки сет натижасига кўра 6/3, 6/2 ҳисобида зафар қучди. Бу Ироданинг иккинчи энг йирик ғалабасидир.

Мутахассисларнинг фикрича, Венадаги мусобақалардан аввал Голландиядаги халқаро баҳслар ҳамда Уимблдон турнирида иштирок этиб, тахминан 45-48 поғоналарда бораётган И.Тўлаганова энди жаҳон рейтингида ўз нуфузини янада мустаҳкамлаб олиши турган гап. Агар ҳамюртимизнинг кўплаб нуфузли мусобақалар, жумладан, тез орада Бельгияда бошланажак аёллар ўртасидаги халқаро турнирда ҳам ўз омадини синаб кўришини инобатга оладиган бўлсак, яқин йиллар ичида вакилимиз номи «теннис маликалари» сафидан муқим жой олажагига ишонгимиз келади.

ОРОМГОҲДА СПАРТАКИАДА

Шаҳрисабздаги Беруний номли оромгоҳда Ёқилғи-энергетика, геология ва кимё саноати ходимлари касаба уюшмаси вилоят қўмитаси ташаббуси билан «Оналар ва болалар йили»га ҳамда Республикамиз Мустақиллигининг 10 йиллик тантанасига бағишланган спартакиада бўлиб ўтди.

Мусобақаларида ғолиб чиққан 210 нафар йигит-қиз спортнинг шахмат, шашка, мини футбол, стол тенниси, волейбол каби турлари бўйича баҳслашдилар. Беллашувларда умумжамоа ҳисобида Шаҳрисабз электр тармоқлари жамоаси вакиллари биринчи, Шўртан нефтгаз конлар унитар шўъба корхонаси иккинчи, Муборак газни қайта ишлаш корхонаси спортчилари учинчи ўринни эгалладилар.

Ғолиблар республика миқёсидаги мусобақаларга йўлланма олдилар.

И. ҲИКМАТОВ.

Сарҳисоб

МИЛЛИЙ КИНО: ЮКСАЛИШ ЗАВҚИ ВА МАШАҚҚАТИ

(Давоми. Боши ўтган сонда)

Кейинги йилларда кинематографиямизда эришилган энг катта ютуқлардан бири санъатнинг миллий онг, менталитет, фикрлашнинг ўзига хос хусусиятлари билан узвий боғланишида кўзга ташланади. Сценарий ва фильмларнинг айримларида ўзбекнинг саховати, теран фикри, умуминсоний ғояларни бойитиши, гуманистик интилишларни қўллаб-қувватлаши миллий шаклларда ифода этилди-ки, бу ҳол кино аҳлини, жамоатчиликни қувонтирди. Мазкур асарлар бир-биридан фарқ қилса-да, бири иккинчисини мазмунан тўлдиради. «Ёлғиз ёдгорим» (режиссёр Собир Назармуҳамедов) кинороманнинг барча талабларига жавоб беради. Воқеалар, давр қамрови кенглиги қаҳрамонларнинг миқдор жиҳатдан кўплиги, адабий ва ижро жиҳатдан пухта ишланганлиги, муҳими, экранда гавдаланган характерлар миллийлиги акс эттирилган бу асарнинг бир фазилатини алоҳида таъкидлаб ўтиш зарур: унда наср тажрибасини кино нуқтаи назаридан ўзлаштиришга бўлган интилиш кўзга ташланди. Ёзувчи Ҳайриддин Султоновнинг бадиий сўз воситаси ила айтган фалсафий фикрлари, халқига бўлган меҳрини китобдагидек кенг, теран, таъсирчан экранбоп шаклда мужассам этиш жараёни самарали бўлди. Режиссурада, актёрлар талқинида, тасвирда экранлаштирилаётган мустақил адабий асарнинг руҳи сезилиб туради. Шунда миллий кинода эпик асарлар яратиш кино аҳлининг бадиий инкониятларигагина эмас, драматургик асос нималардан озиқ олишига ҳам боғлиқ эканлиги маълум бўлди. Ўзбекнинг бағри кенглигини, мурувватини мадҳ этган бу асарни томошабинлар бажонидил қабул қилганини кўриб, миллий кинода «Насрий» йўналиш, оқим куч йиғиб бораётгани мухлисларни кинотеатрларга қайтариш жараёни билан боғлиқ эканлигига яна бир бор ишондик.

«Чаёнгул» ва «Чимилдиқ» фильмларининг ҳозирги кино учун аҳамияти шундаки, уларда ўзбекона урф-одатларнинг аксарияти йигит ва қизларнинг аввало инсон, вафодор ёр, она, заминга содиқ шахс бўлиб етишишида ҳал қилувчи омил эканлиги ҳаётий кадрларда акс эттирилди. Ёзувчи Хуршид Дўстмуҳаммад режиссёр Собир Назармуҳамедов билан ижодий ҳамкорликда ишлашини неча ой давомида кузатиб борган эдик. Ўзбек қизининг бокиралиги, самимияти, юксак ҳис-туйғуларнинг қадрига етишини драматик, ҳаттоки фожеавий воқеалар ривожида, ечимида тасвирлаш учун сценарий мукаммал ёзилишини, ижрочилар гуруҳи уюшқоқ бўлишини, ҳикоя мароми шиддатли, қизиқарли кечишини таъминлаш йўлида кўп меҳнат қилганликларининг гувоҳимиз.

«Чимилдиқ» ҳақида «Ишонч» муштарийларига батафсил ҳикоя қилганимиз сабабли якуний фикр-мулоҳазаларимизни айтиш билан чекланамиз: жаҳон кино санъатида халқларнинг урф-одатини, удумларини барча тафсилотлари билан тасвирлашга уриниш бўлаётган ҳозирги дамда уятчан куёв, қайсар, лекин ўзбек қизларига хос самимий, иффатли, софдил келинчакнинг чекланган бир маконда — чимилдиқда танишиб, қизишиб, баҳслашиб, дўстлашиб, бир-бирларини севишиб қолишлари драматург Эркин Хушвақтов ва режиссёр Мелис Абзалов томонидан меҳр ила таърифлангани сезилиб туради.

Биз тилга олган асарларнинг эстетик савияси бир хил эмас: бирида ортиқча, сценарийда ёзилмаган кадрлар фильмнинг бадиий тўқимасига ёт кўринса-да («Ёлғиз ёдгорим»), иккинчисида малакали ҳамда ҳаваскор ижрочилардан ташкил топган актёрлар гуруҳи тузилишида етарли талабчанлик қилинмагани марказий эпизодларда кўзга яққол ташланади, учинчиси («Чаёнгул»)нинг муаллифи комедия жанрида ҳам йирик муаммоларни илгари суриш мумкинлигини ҳисобга олмаган кўринади («Чимилдиқ»).

Ҳамидулла АКБАРОВ.
(Давоми бор).

Назм гулшани

ВАТАНИМ, МЕН УЧУН ЭНГ МУҚАДДАССАН

Онамнинг ҳидини сенда туяман,
Ва сенга онамдай меҳр қўяман,
Сени фарзандимдек севиб, суяман,
Ватаним, мен учун энг муқаддассан.

Қанча эъзозласам эъзозим камдир —
Нечун мен алқамай, гўзал, кўркамдир.
Баттол ёвларнинг бошлари хамдир,
Ватаним, мен учун энг муқаддассан.

Азиз тупроғингни кўзга сургайман,
Сен учун то абад содиқ тургайман.
Мен сени ҳар недан ортиқ кўргайман,
Ватаним, мен учун энг муқаддассан.

Тупроғинг олтиндан қиммат ҳамиша,
Сен ҳурсан, мустақил, саховатпеша.
Истиқлол қўллаган энг буюк гўша,
Ватаним, мен учун энг муқаддассан.

ЕТИМ ЙИҒЛАМАСИН

Етим йиғисидан Арш ҳам титрайди.
Ҳадисдан.

Гар етим йиғласа йиғлармиш минг рух,
Қанча жон титрармиш, чекармиш фарёд.
Наинки шоирлар қалами мажруҳ,
Изтироб зарбидан жон бермиш иснод.

Билсам-да мен бунда дунё камини,
Бундайин шўришга чидолмас юрак.
Сипқорсанг ўткинчи ҳавас майини
Инсонлик мақоми не учун керак?

Аёлми, эркаксан, инсоф қил ахир,
Меҳрга зор этма мурғак ниҳолни.
Кўнгил эрмагига бўлмагин асир,
Қайтмоғи тайиндир иснод заволи.

Етим йиғламасин, нур тўлсин уйга,
Болалар уйлари, майли, бўш қолсин.
Ўзбекнинг топгани буюрсин тўйга,
Болажон халқимга савоб ёғилсин.

Марям АҲМЕДОВА.

ИБН СИНО САБОҚЛАРИ

ЛАВЛАГИНИ қайнатиб, шишларга боғланса, уларни тез пиширади, йўқ қилиб юборади.

Лавлагининг ширасы ва баргининг қайнатмаси совуқдан ёрилган ва «тулки касаллиги»га фойда қилади. Агар сепкил бор жойни сода билан ювиб, кейин лавлагининг баргини қўйиб боғланса, сепкилни кетказади. Баргидан сиқиб олинган сув сўгалларни кўчиради ва битларни ўлдиради.

Лавлаги баргининг қайнатмаси оловдан куйганга шифо ҳисобланса, асал билан қўшилгани темираткини кетказишга ишончли доридир.

Лавлаги сувини илитиб, қулоққа томизилса, оғриқни босади. Суви билан бош ювилса, сочдаги кепакни кетказади.

ПИЁЗНИНГ қизили оқига, қуритилгани хўлига, хоми қовурилганига қараганда, шифобахшроқ. Пиёз юзни қизартиради. Уруғи доғни кетказади. Уруғи туз билан қўшиб ишлатилса, сўгалларни қўпоради.

Суви бурунга юборилса, бошни тоза қилади. Бош оғирлашганда, қулоқ шанғиллаганда, йиринг ва сув пайдо бўлишида қулоққа томизилади.

Пиёзнинг сиқиб олинган суви кўзга сув тушиши (катаракта)да фойда қилади. Кўзни равшан қилади. Кўзнинг оқига қарши пиёз уруғини асал билан қўйилади. Пиёз суви асал билан қўшиб истеъмол қилинса, томоқ оғриғига фойда қилади.

МУРУВВАТ УЙИГА СОВҒА

Қарши шаҳридаги мурувват уйига Америка Қўшма Штатларидан инсонпарварлик ёрдами келди.

Океан ортидаги Бутунжаҳон «Жойнт» ташкилоти мазкур мурувват уйи тарбияланувчиларига 2 миллион сўмлик замонавий техника воситаларини топширди.

Ҳозирда 3та «Samsung» телевизори, 3та видеомагнитофон ва сўнгги нусхадаги компютерлар ногиронларга хизмат қилмоқда. Ташкилотнинг Тошкентдаги ваколатхонаси раҳбарининг таъкидлашича бундан кейин ҳам меҳрибонлик ва мурувват уйларини озиқ-овқат маҳсулотлари, кийим-кечаклар, дори-дармон билан таъминлаш давом эттирилади.

ЁЛҚИН.

Инсон табиат шайдоси. Кимдир дарахтларга меҳр қўйса, кимдир жонивору жонзотлардан гўзаллик ахтаради. Уларнинг феъл-атворини ўрганишга ҳаракат қилади. Сергей Зновьев ҳам овчи қушлар шайдоси.

Х.МИРЗАКАРИМОВ олган сурат.

РЕСПУБЛИКА КЎЧМАС МУЛК БИРЖАСИ АУКЦИОН САВДОЛАРИГА ТАКЛИФ ЭТАДИ!

Савдолар 2001 йил 17, 22 август кунлари соат 11.00 да республика Биржалар маркази биносида ўтказилади.

Савдоларга республика агрокимё станцияси ва Тошкент шаҳар Давлат санитария-эпидемиология назорати марказига қарашли қуйидаги автотранспорт воситалари қўйилади:

1. УАЗ-452 Д русумли, давлат белгиси 99 70 ТШЛ, 1983 йилда ишлаб чиқарилган автотранспорт воситаси.
Бошланғич баҳоси- 180 минг сўм
2. РАФ-22031 русумли, давлат белгиси 10 АА 763, 1990 йилда ишлаб чиқарилган автотранспорт воситаси.
Бошланғич баҳоси-290 минг сўм
3. ГАЗ-24 русумли, давлат белгиси 44-11 ТНБ, 1975 йилда ишлаб чиқарилган автотранспорт воситаси.
Бошланғич баҳоси-110 минг сўм
4. КАВЗ (автобус)- русумли, давлат белгиси 40-54 ТША, 1981 йилда ишлаб чиқарилган автотранспорт воситаси.
Бошланғич баҳоси-700 минг сўм
5. «TICO» русумли, давлат белгиси 10 АЕ 208, 1998 йилда ишлаб чиқарилган автотранспорт воситаси.
Бошланғич баҳоси - 434 минг сўм
6. ДЭУ «Суперсалон» русумли, давлат белгиси 10 UZ 431, 1997 йилда ишлаб чиқарилган автотранспорт воситаси.
Бошланғич баҳоси - 13750 минг сўм

Мазкур автотранспорт воситаларига қизиқиши бор юридик ва жисмоний шахслар республика Кўчмас мулк биржасига мурожаат қилишлари мумкин.

Манзилимиз:
Тошкент шаҳри, Бухоро кўчаси, 10-уй.
Маълумотлар учун телефонлар:
136 26 26, 136 28 75
Факс: 136 06 17

Шифокор маслаҳати

ЎТКИР ИЧАК ИНФЕКЦИЯСИ

айниқса, ёш болалар учун хатарлидир

Юқумли хасталиклар орасида ўткир ичак инфекцияси, ич терлама, паратиф, шунингдек, сальмонеллёз бирмунча хавфли ва кўп тарқалган касалликлардан ҳисобланади. Бу касалликлар айниқса ёш болаларда оғир кечади, айрим ҳолларда бевақт ўлимга сабаб бўлади. Ҳар бир она ўз боласини бу дарддан эҳтиёт қилиш учун унинг қандай пайдо бўлиши ҳақида умумий маълумотга эга бўлиши керак.

Умуман, барча юқумли касалликлар кир қўл, озиқ-овқат маҳсулотлари, уй-рўзғор буюмларининг ифлослиги натижасида юзага келади. Касаллик кўп ҳолларда тана ҳароратининг кўтарилиши, иштаҳанинг йўқолиши билан бошланиб, сўнг қайт қилиш ва ич кетиши мумкин.

Инфекциянинг манбаи — касал одам ёки бактерия тарқатувчи жониворлардир. Сальмонеллёз одатда уй ҳайвонлари, паррандалар, кемирувчилар ичагида яшайди. Инсон сальмонеллёзни зарарланган чорва маҳсулотлари ёки уй паррандалари тухумини истеъмол қилиш орқали юқтиради.

Сальмонеллёз ва бошқа ичак инфекцияси билан зарарланишнинг олдини олиш учун қуйидагиларга риоя қилиш керак:

- овқатни тайёрлаш ва тарқатиш олдидан қўлни яхшилаб ювиш;
- гўшт, сут маҳсулотлари ва озиқ-овқатларни совутгичда қопқоқ билан беркитилган алоҳида идишларда сақлаш;
- болани овқатлантиришда тозаликка қатъий риоя қилиш;
- боланинг овқатланиши учун махсус идиш ажратиш, уни қайнаган сув билан яхшилаб ювиш;
- сутли таомларни тайёрлашдан олдин, унинг яроқлилик муддатини текшириш ва маҳсулотга ёпиштирилган ёрлиқдаги кўрсатмага қатъий амал қилиш;
- овқатни, шунингдек, мева шарбатини фақат бир марта овқатлантиришга яраша тайёрлаш;
- қўшимча овқат тайёрлашда врач-педиатрдан маслаҳат олиш;
- сабзавот ва меваларни фойдаланишдан олдин тоза сувда яхшилаб ювиб, сўнгра қайноқ сувга чайиш зарур;
- юқумли касалликлар тарқатувчи пашшаларга қарши курашиш;
- болалар поликлиникалари ҳузуридаги соғлом гўдаклар хонасига мунтазам кириб туриш;
- касалликнинг биринчи белгилари пайдо бўлган заҳоти дарҳол шифокорга мурожаат қилиш.

Шуни ёдда тутиш керакки, ҳар қандай ҳасталикларнинг олдини олиш аввало ўз қўлингизда. Зеро, тозалик саломатлик гаровидир.

Рихсибой МАВЛОНОВ,
Шайхонтоҳур тумани ДСЭНМ бош ҳакими.

ISHONCH

МУАССИС:
Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси

Бош муҳаррир Мирғиёс ҚАЮМОВ

Таҳрир ҳайъати:
Эркин Воҳидов, Жория Алимхўжаева, Маъмура Одилова, Сафар Остонов, Маҳмуджон Расулов, Элёр Ёқубов, Виктор Зверев (бош муҳаррир ўринбосари «Ишонч-Доверие»), Мирфозил Олимов, Мирзоҳид Содиқов.

ТЕЛЕФОНЛАР:
Котибият 56-52-78, 136-58-45;
Хатлар, реклама ва эълонлар бўлимлари 56-85-43.

Газета 1991 йил 21 мартдан чиқа бошлаган

Босишга топшириш вақти - 21.00
Топширилди 23.45

Манзилимиз: 700165, Тошкент шаҳри, «Бухоро» кўчаси, 24-уй. Нашр кўрсаткичи; 133; 134

Газетага 1998 йил 11 июлда Ўзбекистон Давлат Матбуот қўмитаси томонидан 00005 рақамли гувоҳнома берилган. IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Офсет усулида босилди. Бичими А-2. Ҳажми 2 босма табоқ. Сотувда эркин нархда.

«Шарқ» нашриёт—матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41—уй.